

Työryhmän loppuraportti

ERITYISVASTUUALUETASOINEN SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON TIETOHALLINNON YHTEISTYÖMALLI

TIETOHALLINTOYHTEISTYÖN JOHTAMINEN JA ORGANISOIN-
TI OULUN YLIOPISTOLLISEN KESKUSSAIRAALAN ERITYIS-
VASTUUALUEELLA

VAKAVA

Valtakunnallinen
kokonaisarkkitehtuurin
suunnittelun ja kuvaamisen
tukiprojekti

Kuntaliitto
Kommunförbundet

Tässä raportissa kuvattu yhteistyömalli on suunniteltu työryhmässä, johon kuuluivat seuraavat henkilöt

Tomi Dahlberg, KTT, raportin kokoamisesta vastannut selvityshenkilö
Juha Korpelainen, hallintoylilääkäri, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Juhani Heikka, tietohallintojohtaja, Oulun kaupunki
Vesa-Matti Tolonen, tietohallintojohtaja Lapin sairaanhoitopiiri
Kari Säkkinen, tietohallintojohtaja, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Veijo Romppainen, tietohallintojohtaja, Kainuun sote-yhtymä
Harri Kumpulainen, tuotepäällikkö, Istekki Oy
Marko Pylkkänen, kokonaisarkkitehti, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Pekka Mattila, suunnittelupäällikkö, Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
Markku Huotari, projektinjohtaja, Oulun kaupunki
Markku Pulkkinen, Oulun kaupunki
Tellervo Alanära, erikoissuunnittelija, THL / OPER-yksikkö
Karri Vainio, erityisasiantuntija, Kuntaliitto

Lisäksi selvitystyön yhteydessä on kuultu useita alueen organisaatioiden palvelutoiminnan ja tietohallinnon vastuuhenkilöitä ja asiantuntijoita

Sisältö

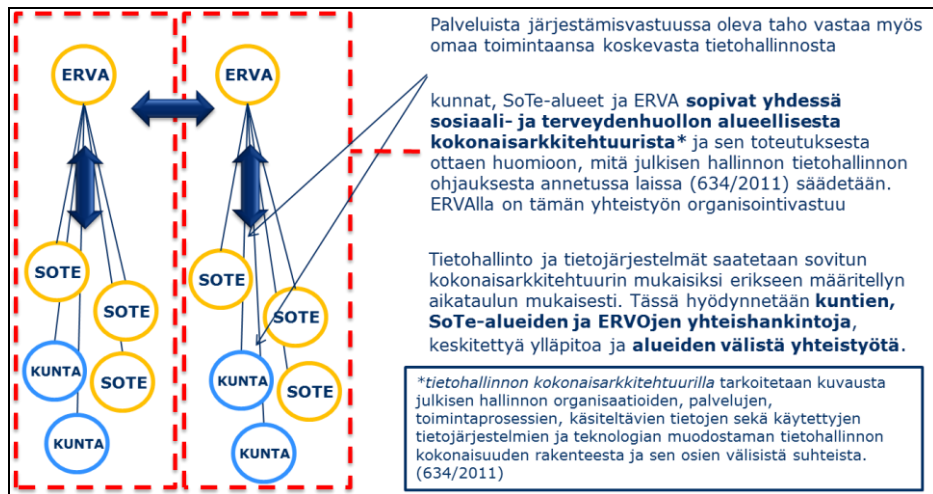
1	Raportin tausta ja tavoitteet	3
2	Yhteistyömallin kehittämistyötä ohjanneet näkökohdat.....	6
2.1	Tietohallintoyhteistyön tarve sosiaali- ja terveydenhuollossa	6
2.2	Sote-tietohallintoyhteistyön tavoitteet OYS-ERVA alueella	10
2.3	Sote-tietohallinnon yhteistyömallin suunnittelun periaatteet	12
2.4	Suhde järjestämissopimukseen ja suunnitelmaan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin	15
3	Suunnittelutyön tulos - yhteisen johtamisen malli.....	16
3.1	Sote-tietohallintoyhteistyö ja sen hallintamalli	16
3.2	Yhteisesti johdetut ja paikallisesti johdetut tietohallintotehtävät	18
3.3	Kokonaisarkkitehtuurin hallinta yhteisen johtamisen mallin osana	21
3.4	Tietohallintoyhteistyön hallintamallin käyttöönoton vaiheet.....	24
3.5	Yhteistyömallin toteuttaminen muodostettavassa uudessa organisaatio- ja palvelurakenteessa	25

1 Raportin tausta ja tavoitteet

Oulun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueella (OYS-ERVA) on suunniteltu sosiaali- ja terveydenhuollon alueellisen tietohallintoyhteistyön hallintamalli osana valtakunnallista kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun tukiprojektia (VAKAVA-projekti). Mallin suunnittelussa on huomioitu alueen lähtötilanne, linjaukset ja tarpeet sekä IT:n hallinnan niin kutsutut parhaat käytännöt. Niiden lisäksi suunnittelussa on huomioitu STM:n sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne –työryhmän (mm. loppuraportti 11.1.2013) ehdotukset koskien alueellisen tietohallintoyhteistyön sisältöä ja laajuutta.

Alueen suuri maantieteellinen koko ja SOTE toimijoiden, kuten kuntien ja kuntayhtymien, suuri lukumäärä ovat tunnusomaisia OYS-ERVA alueen lähtötilanteelle, kuten myös SOTE toiminnan kehittämisessä tarvittavien IT-kyvykkyyksien rajallisuus ja alueella vapaaehtoisuuden pohjalta jo pitkään tehty tietohallintoyhteistyö yksittäisiä IT-palveluita koskien. IT:n hyödyntämisen johtaminen ja tietohallinnon yhteistyön lisääminen osana SOTE palveluiden kehittämistä ja tuottamista on ollut mallin kehittämistä ohjannut keskeisin linjaus. Tietohallintoyhteistyön lisäämiselle koettiin selkeä tarve. Se on keino, joka mm. turvaa koko alueen kattavien SOTE palveluiden kehittämisen ja tuottamisen sekä mahdollistaa alueella olevien IT kyvykkyyksien ja hyväksi havaittujen käytäntöjen mahdollisimman laajan hyödyntämisen. Työssä hyödynnettiin hyvän tietohallintatavan (IT governance) ja kokonaisarkkitehtuurin hallinnan parhaita käytäntöjä. Ne korostavat SOTE ja IT ammattilaisten jatkuvaa vuorovaikutusta SOTE palvelutarpeiden ja IT:n tarjoamien mahdollisuuksien yhteen linjaamiseksi. Vuorovaikutteisessa yhteen linjaamisessa SOTE toiminnan tarpeilla on ohjaava vaikutus. Tämä mahdollistaa selkeän, hyvin yhteen toimivan SOTE ja IT kokonaisuuden luomisen ja hallinnan. Tällaista kokonaisuutta tarvitaan tehokkaiden, edullisten ja SOTE toimintaa tukevien IT-palveluiden tuottamiseksi sekä IT:n käytön (tieto ja teknologia) ja siihen liittyvän tietohallintotoiminnan johtamiseksi.

Alla oleva, edellä mainitun loppuraportin ehdotuksia havainnollistava kuva on niin ikään toiminut tietohallintoyhteistyön hallintamallin suunnittelun lähtökohtana. Tehdyn työn tarkoituksena on ollut kuvan esittämän sisällön täydentäminen ja konkretisointi. OYS-ERVA alueella tehdyn työn tavoitteena on myös ollut toimia maamme muiden ERVA-alueiden tietohallintoyhteistyötä koskevan suunnittelun tukena.

*STM:n SoTe-palvelurakenneselvitystyön loppuraporttiin 11.1.2013 kirjat-
tuja ehdotuksia tietohallintoyhteistyön organisoinnista*

Kuten muualla Suomessa myös OYS-ERVA alueella erikoissairaanhoidolla, perusterveydenhuollolla ja sosiaalipalveluilla on ollut toisistaan poikkeavat rakenteet ja käytännöt – myös tietohallinnon osalta. Sekä valtakunnallisella että alueellisella tasolla sosiaali- ja terveydenhuoltoa halutaan tarkastella yhä enemmän kokonaisuutena. Tietohallinnon yhteistyömallin kehittämiskohteena on siten ollut tietohallinnollinen yhteistyö OYS-ERVA alueella näiden kolmen SOTE toiminta-alueen muodostama kokonaisuuden osalta.

Tässä raportissa IT:llä tarkoitetaan digitaalisia tietoja ja niiden synnyttämiseen, hakuun, käyttöön, käsittelyyn, säilyttämiseen, poistamiseen ja hallintaan käytettäviä tieto- ja viestintätekniikoita kuten tietovarastoja, sovelluksia ja infrastruktuuria. IT:tä käyttämällä on mahdollista sekä tukea että mahdollistaa käytön kohteena olevaa toimintaa. Mallin kehitystyössä ja raportissa IT tarkastellaan laajana, osana sen kaikkia käyttötarkoituksia. IT:n laaja määritys sisältää sekä nk. perinteisen IT:n eli IT:n hallinnollisen käytön että sulautetun ja automaatio IT:n. IT:n käyttö aistivamman apulaitteissa, neurokirurgisen leikkaustoiminnan laitteissa tai antureiden käyttö ilman laadun valvonnassa ovat esimerkkejä sulautetusta IT:stä.

Vastaavasti tietohallinnolla tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla IT:tä käytetään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja muun SOTE toiminnan toteuttamiseksi sekä tämän toiminnan johtamista. Tietohallinnollinen toiminta jakaantuu kolmeen pääosaan; IT-palveluiden kehittämiseen, IT-palveluiden tuottamiseen ja riskien hallintaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon IT-palvelut kehitetään ja tuotetaan SOTE ammattilaisten, asiakkaiden/potilaiden, viranomaisten ja muiden sidosryhmien tarpeisiin ja käytettäväksi. IT:n käytön SOTE toiminnalle aiheuttamien riskien - erityisesti IT-palveluiden jatkuvan saatavuuden sekä tiedon luotettavuuden ja luottamuksellisuuden turvaamiseksi - vuoksi IT:n riskejä on hallittava. IT-ammattitaitoa edellyttävät tietohallintotoiminnot organisoidaan useimmiten tietohallinto nimeä käyttäviksi toiminnoksi. Tiedon digitalisoitumisen ja IT:n lähes kaikkien SOTE toimintaan ulottuvan hyödyntämisen vuoksi IT:n käytön johtaminen – tietohallinto – edellyttää SOTE ammattilaisten ja IT-ammattilaisten tiivistä yhteis-

työtä ja selkeää työnjakoa. Tietohallinto ja tietohallintoyhteistyö on SOTE palveluiden toteuttamisen osa.

Organisatorisesti tietohallintoyhteistyöllä on kaksi ulottuvuutta, SOTE toimijan sisäinen ja SOTE toimijoiden välinen. Tämä muistio käsittelee ainoastaan SOTE toimijoiden välistä tietohallintoyhteistyötä OYS erityisvastuualueella. SOTE toimijan sisäinen, hyvin toimiva tietohallintoyhteistyö parantaa oleellisesti toimijan kykyä osallistua alueelliseen tietohallintoyhteistyöhön.

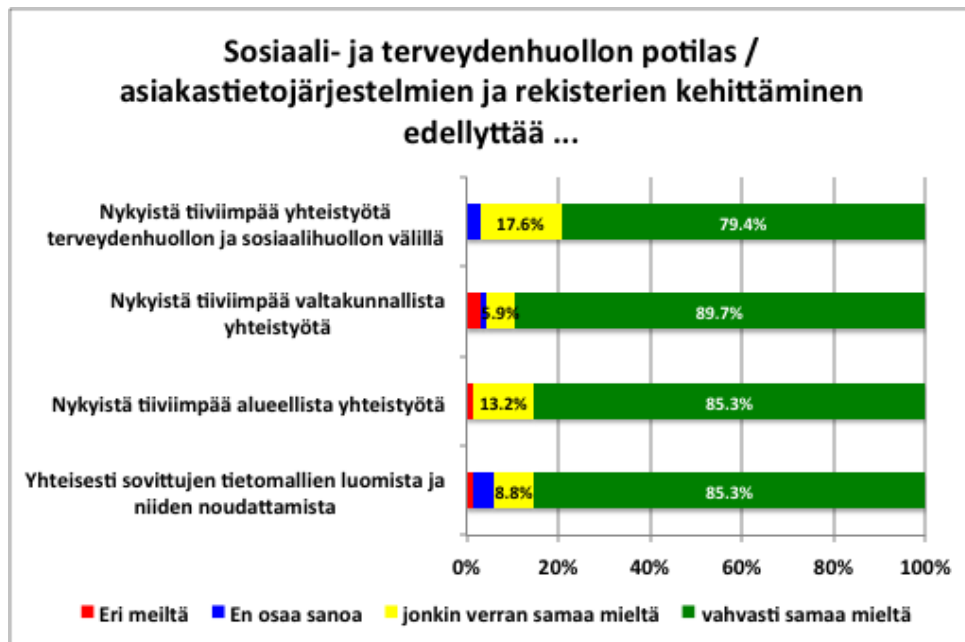
Kehitystyön koko nimestä - alueellisen tietohallintoyhteistyön hallintamallin kehittäminen OYS-ERVA alueella – käytettiin yllä muotoa tietohallinnon yhteistyömalli. Sitä käytetään lyhyiden vuoksi myös jatkossa.

OYS-ERVA alueen organisaatioiden SOTE ja IT asiantuntijoiden ja työtä avustaneen konsultin Tomi Dahlbergin suunnittelutyön tuloksena syntyi ehdotus alueellisen tietohallintoyhteistyön yhteistyön kohteiksi, rakenteiksi ja organisoimiseksi sekä tämän yhteistyön hallintamallin toteuttamiseksi. Kehitetty tietohallinnon yhteistyön malli nimettiin ”yhteisen johtamisen malliksi”. Mallia esiteltiin useassa tilaisuudessa OYS-ERVA alueen SOTE toimijoille syksyn 2013 aikana. Mallin ja sen keskeisten periaatteiden toimivuuden arvioimiseksi mallista järjestettiin verkkokysely joulukuussa 2013. Palautteen keräämiseksi kyselyn vastaajia pyydettiin kirjoittamaan kyselyn vapaakenttiin mielipiteitään ja huomioita mallista ja muista kyselyn teemoista. Kyselyyn vastasi 68 henkeä, joista hieman yli puolet (37) työskentelee OYS-ERVA alueelta. Kyselyssä malli ja sen perusteluna oleva tarve lisätä nykyistä organisoidumpaa tietohallinnon yhteistyötä sai vastaajien selvän ja voimakkaan tuen. Tuloksen merkittävyyttä lisää se, että malli ja sen perustelut saivat tukea riippumatta vastaajan organisatorisesta asemasta, tehtävästä, maantieteellisestä sijainnista tai IT:n roolia ja merkitystä koskevista asenteista, vaikka samat tekijät erottelevat voimakkaasti vastaajan arvioita IT:n käytöstä vastaajan omassa organisaatiossa. Mallin yksityiskohtia tarkannettiin esittelyissä saadun palautteen ja kyselyn tulosten perusteella. Tämä muistion loppuosa esittelee ehdotuksen tarpeen, tavoitteet, periaatteet, sisällön ja toteuttamisohjelman.

2 Yhteistyömallin kehittämistyötä ohjanneet näkökohdat

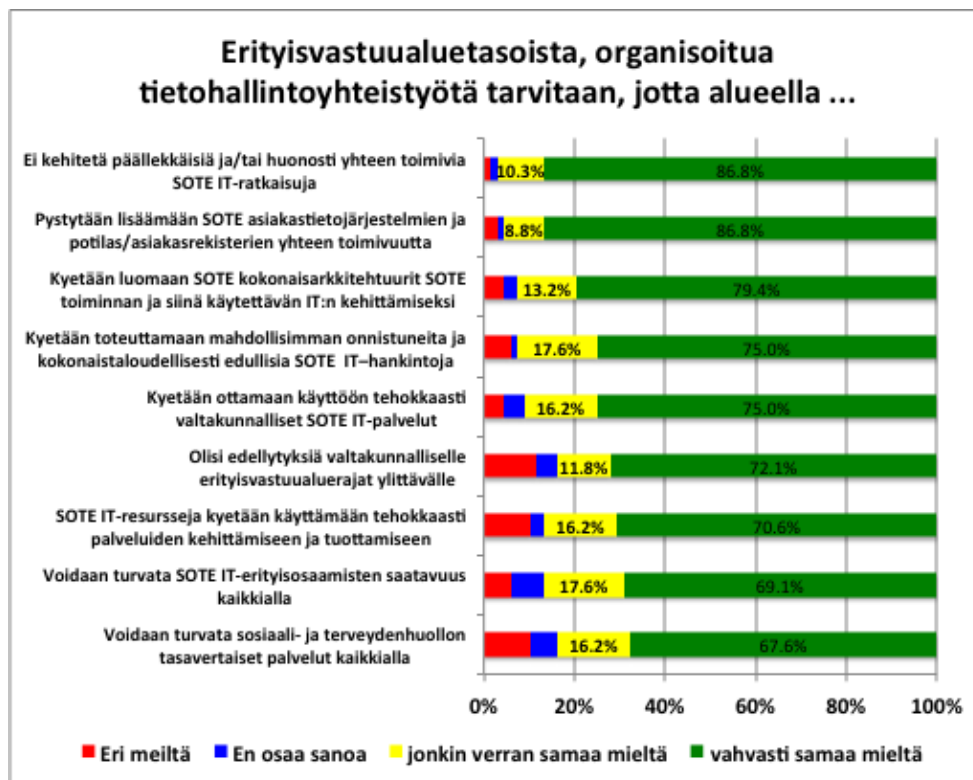
2.1 Tietohallintoyhteistyön tarve sosiaali- ja terveydenhuollossa

Kuntasektorin IT-menoista noin 45 % (noin 400 miljoonaa € / vuosi) käytetään sosiaali- ja terveydenhuoltoon. IT-menot ovat noin 2 % sosiaali- ja terveystoimen kokonaismenoista. IT:n merkitys on kuitenkin näitä lukuja tärkeämpi. Lähes kaikkien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottaminen edellyttää digitaalisessa muodossa olevan tiedon käsittelyä ja/tai käyttämistä. Tietoa haetaan ja kootaan yhteen useista rekistereistä. Osa rekistereistä on valtakunnallisia, osa alueellisia ja merkittävä osa paikallisia (sairaanhoitopiiri, kuntayhtymä, kunta, ... tasoisia). Suurin osa, arviolta 90 % SOTE palveluista ja siten myös tietojen käytöstä, on alueellista. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välisen tiedonsiirron ongelmat valtakunnallisesti ja alueellisesti ovat yksi nykytilan suurimmista haasteista. Tiedon digitaalisuuden ja kustannusten vuoksi tiedon siirron tulisi tapahtua digitaalisesti ja mahdollisimman automatisoituna. Tietohallintoyhteistyön lisäämistä tarvitaan asiakas- ja potilastietojen sekä niihin liittyvien muiden tietojen käytettävyyden ja siirrettävyyden lisäämiseksi sekä tiedonsiirron digitaalisuuden ja automaation lisäämiseksi. Tietohallinnon yhteistyömallia koskevassa kyselyssä yhteistyön lisäämisen tarve sai lähes kaikkien kyselyyn vastanneiden tuen, kuten alla oleva diagrammi havainnollistaa. Vastaajista 80-90% oli voimakkaasti samaa mieltä yhteistyön tiivistämistä koskevien väittämien kanssa ja keskimäärin yksi vastaaja 68:sta oli eri mieltä kunkin väitteen kanssa.

Poiminta joulukuussa 2013 toteutetusta kehitettyä tietohallinnon yhteistyömallia koskeneesta kyselystä. Osa lukuarvoista on poistettu diagrammista sen luettavuuden parantamiseksi.

Tietohallintoyhteistyötä tarvitaan myös ammattilaisia ja asiakkaita tukevien sähköisten palveluiden kehittämiseksi sekä sähköisen lääkemääräyksen (eResepti) ja potilastiedon arkiston (eArkisto) kaltaisten valtakunnallisten IT-palveluiden tehokkaan, koordinoitun käyttöönoton varmistamiseksi. Yhteistyöllä on niin ikään mahdollista vähentää päällekkäisiä investointeja ja kehittämistä. Lisäksi yhteistyö on tarpeen SOTE toiminnan ja IT:n muodostamien valtakunnallisten, alueellisten (SOTE-ERVA) ja paikallisten (shp, ky, kunta, ...) kokonaisuuksien (kokonaisarkkitehtuurin) hallitsemiseksi. Joulukuussa 2013 tehdyssä kyselyssä nämä kolme sekä kuusi muuta alueellisen yhteistyön lisäämistä koskevaa väittämää saivat voimakkaan tuen vastaajilta, kuten alla oleva diagrammi havainnollistaa. Vastaajista jokaisen väittämän kanssa samaa mieltä oli vähintään 80 % ja voimakkaasti samaa mieltä 65-90 %. Vastaajat arvioivat ERVA tasoisen tietohallintoyhteistyön olevan erityisesti keino välttää päällekkäisiä järjestelmiä ja lisätä tietojen yhteen toimivuutta.

Poiminta joulukuussa 2013 toteutetusta kehitettyä tietohallinnon yhteistyömallia koskeneesta kyselystä

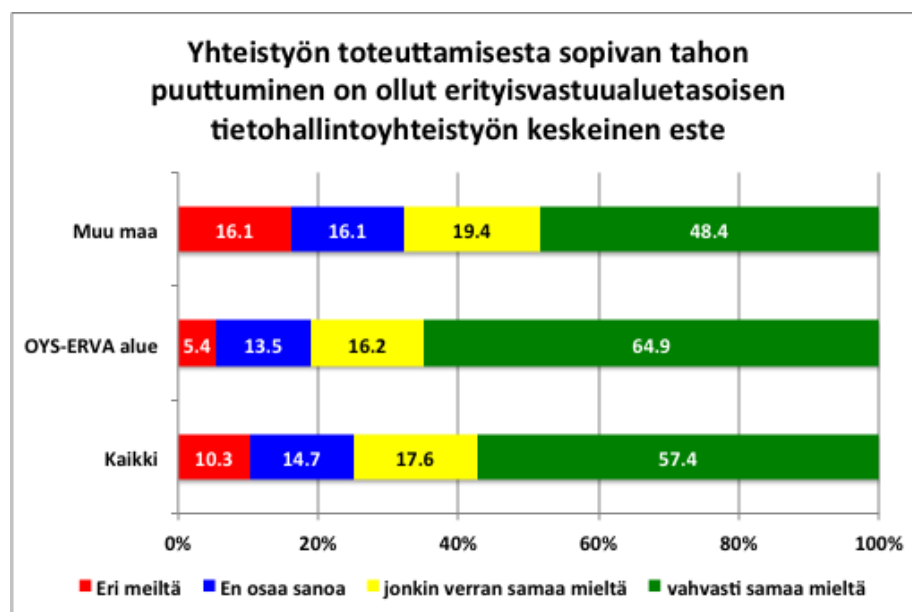
Terveydenhuollossa alueellista yhteistyötä on toteutettu 1990 -luvulta lähtien. Vuonna 2011 voimaan tullut terveydenhuoltolaki ja sen mahdollistama julkisen terveydenhuollon potilastietojen yhteisrekisteri on vauhdittanut alueellista yhteistyötä. Kyky siirtää tarvittavia asiakas/potilastietoja ja muita tietoja organisaatioiden ja eri tietojärjestelmien välillä on silti edelleen heikko. Lisäksi nykytilassa suurin osa IT-kustannuksista ja –työstä käytetään olemassa olevien, osin vanhentuneiden ja monin osin organisaatiokohtaisesti toteutettujen ratkaisujen ylläpitoon eikä esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistamiseen tarkoitettujen uusien ratkaisujen kehittämiseen. Terveydenhuollon tietohallintoyhteistyöhön verrattuna sosiaalihuollon tietohallintoyhteistyö on erittäin vähäistä tai jopa olematonta.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen ja tuottaminen perustuvat Suomessa alueelliseen palvelurakenteeseen ja organisaatioiden väliseen (vapaaehtoiseen) yhteistyöhön. OYS-ERVA alueella erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon tietohallinto-osajat tuntevat toisensa. He vaihtavat tietoa ja kokemuksia niin epävirallisesti kuin säännöllisesti organisoiduissa tilaisuuksissa. Kokemusten vaihto sähköisen lääkemääräyksen käyttöönotosta ja sen kokemuksista on esimerkki tästä. Lisäksi alueen toimijat ovat luoneet muutamia yhteisiä alueellisia IT-palveluita mm. laboratoriotoimintaan ja potilastietojen rekisteröintiin. Vastaavaa tietojen ja kokemusten vaihtoa tapahtuu pienemmässä mittakaavassa myös sosiaalihuollossa. Asia- tai tapauskohtaisuuteen pohjautuva organisointi on ollut tunnusomaista yhteisten IT-palveluiden kehittämiseksi. Tieto-

hallinnon yhteistyömallin kehitystyössä tietojen vaihtoa ja tapauskohtaisuutta pidettiin riittämättöminä tulevaisuuden haasteiden ratkaisemiseksi. Toisaalta yhteistyön tarpeen tiedostamiseen perustuvaa ja kulloisistakin organisatorisista rakenteista riippumatonta hyvien käytäntöjen ja ratkaisujen yhteistä tunnistamista ja käyttöä pidettiin arvokkaana ja säilyttämisen arvoisena.

Tietohallinnon yhteistyömallin kehittämisessä alueellisen yhteistyön toteuttamiseksi tarvittavien tietohallintoyhteistyön organisaatorakenteiden ja toimintamallien puuttuminen koettiin yhdeksi suurimmista yhteistyön esteistä. Nykytilassa ei ole olemassa sovitteja vastuutahoja ja/tai menettelyitä, joiden avulla kerätään systemaattisesti tietoa ERVA-alueen erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon toiminnassa käytettävistä ja niissä tarvittavista IT-ratkaisuista ja tiedoista. Tämä heikentää samalla kykyä siirtää tietoa SOTE toimijoiden kesken, välttää päällekkäisyyttä IT-ratkaisuissa ja toteuttaa yhteisiä IT-hankintoja. Myös koko SOTE-ERVA alueen tietohallinnollista strategista ohjausta valmistelevat, suunnittelevat ja toteuttavat vastuutahot ja/tai menettelyt puuttuvat. Näistä syistä SOTE-ERVA alueen IT-palveluiden kehittämisen ja tuottaminen sekä IT-riskien hallinnan systemaattinen ohjaaminen ja koordinointi on puutteellista niin SOTE-ERVA tasolla kuin osin paikallisesti SOTE toimintaa kokonaisuutena tarkasteltaessa. Tietohallinnon yhteistyömallin kehittämisen yhdeksi keskeiseksi tehtäväksi nousi ehdotuksen teko tarvittavien valmistelevien ja koordinoivien rakenteiden luomisesta OYS-ERVA alueelle.

Joulukuussa 2013 tehty kysely vahvisti tietohallinnon yhteistyörakenteiden puuttumisesta koskeneen arvion paikkansa pitävyyden. OYS-ERVA alueella tämän väitteen kanssa samaa mieltä oli 80 vastaajista ja voimakkaasti samaa mieltä 2/3. Koko maan luvut olivat hieman näitä alempia. OYE-ERVA alueella toteutettu tietohallinnon yhteistyömallin kehittämis työ on todennäköinen eron aiheuttaja.

Poiminta joulukuussa 2013 toteutetusta kehitettyä tietohallinnon yhteistyömallia koskeneesta kyselystä

2.2 Sote-tietohallintoyhteistyön tavoitteet OYS-ERVA alueella

Tarpeesta lähtevän, nykyistä paremmin organisoidun sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnollisen yhteistyön yleinen tavoite on toteuttaa SOTE toiminnan ja sen kehittämisen strategisia linjauksia.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoyhteistyön tärkein tavoite on turvata tasavertaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kaikkialla OYS-ERVA -alueella IT:n hyödyntämisen avulla. Suomen väestö- ja elinkeinorakenteen muutoksen vuoksi SOTE palveluiden tasavertainen turvaaminen kaikkialla maassamme on yksi SOTE toiminnan haasteista. Muun muassa tietoliikenneverkkojen ja mobiiliteknologioiden avulla IT:tä hyödyntävät SOTE palvelut kyetään tarjoamaan käytettäväksi ajasta ja paikasta riippumatta. Tämä on yksi syy sille, että IT:n hyödyntäminen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarjoamiseksi tasavertaisesti kaikkialla OYS-ERVA alueella on SOTE tietohallintoyhteistyön tärkein tavoite.

IT:n nopean edistymisen seurauksena sen merkitys ja käytön mahdollisuudet SOTE palveluissa kasvavat jatkuvasti. IT tukee ja mahdollistaa SOTE palveluiden ja palveluprosessien kehittämisen ja tuottamisen palvelupyynnöistä ja ajanvarauksesta aina palveluiden seurantaan ja vaikutusten arviointiin. IT:tä käytetään kussakin SOTE palvelutapahtumassa tietojen käsittelyyn, keräämiseen ja tallettamiseen olipa tiedon muoto mikä tahansa. IT-komponenttien osuus laitteissa, apuvälineissä ja niiden ohjaamisessa kasvaa koko ajan. Näitä IT:tä hyödyntäviä ratkaisuja käytetään jo nykyisin henkilön tilan seurantaan sairaaloissa ja muissa hoitoyksiköissä, myös etänä. IT:n avulla olisi jo nykyään mahdollista paikantaa useimpien henkilön sijainti sekä kerätä monipuolista tietoa heidän terveydellisestä tilastaan ja sijaintipaikkansa olosuhteista matkapuhelinten ja/tai edullisten rannetietokoneiden, rannekkeiden ja muita antureita sisältävien laitteiden avulla. IT mahdollistaisi siten kansalaisten terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavien tietojen laajan ja kattavan keräämisen nykyisten rekistereiden lisäksi ja niiden täydentäjänä. IT mahdollistaisi myös julkisen terveydenhuollon, yksityisen terveydenhuollon ja työterveydenhuollon tietojen yhteen kokoamisen. Analytiikan ja rekistereissä olevien tietojen yhdistämisen avulla olisi mahdollista tuottaa hyvin kattava kuva kansalaisen sosiaalisesta ja terveydellisestä tilasta hänelle itselleen tai häntä hoitaville henkilöille, mikäli kansalainen niin haluaa ja sen sallii. Tietoliikenneverkkojen avulla tieto kyettäisiin tarjoamaan suoraan kansalaiselle tai hoitotilanteessa häntä hoitaville henkilöille luotettavaan tunnistukseen ja tietojen käytön valtuutukseen perustuen paikasta ja ajasta riippumatta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja rakenteiden uudistamistyön onnistumisen ja palveluiden tasavertaisen saatavuuden välttämätön edellytys on, että asiakas- ja potilastietojärjestelmät ja niiden välinen tiedonkulku saadaan nykyistä toimivammaksi.

Kansalaisen kannustaminen oman terveyden ja hyvinvoinnin huolehtimiseen ja aktiivisen roolin ottamiseen oman ja/tai lähiomaisen hoito- tai palvelusuunnitelman toteuttamisesta edellyttää vastaavasti omahoitoa ja asiointia tukevien sähköisten kansalaispalveluita ja niiden tasavertaista saatavuutta. Kansallisten palveluiden (KanTa/KanSa) ja toimialariippumattomien ratkaisujen, kuten kansallisen palveluväylän, avulla on mahdollista saavuttaa valtakunnallinen yhteentoimivuus sekä tietojen kulku potilaan/asiakkaan hakeutuessa palveluiden piiriin niin oman alueen eri toimipisteissä kuin oman alueen ulkopuolelle.

IT:n tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämisen ja kuvatus sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen toinen välttämätön edellytys on, että toiminnassa käytettävät tietojärjestelmäratkaisut ovat nykyaikaisia ja yhteen toimivia. Niiden tulee myös mahdollistaa hallinnolliset rajat ylittävä organisaatioiden sisäisen ja välinen yhteistyön sekä tietojen vaihto.

Molempien välttämättömien edellytysten toteuttamiseen tarvitaan merkittävää, useita vuosia kestävää kehitystyötä. Niiden tarkoittamaan kokonaisarkkitehtuurin ja tietojärjestelmäratkaisujen kehittämiseen sekä IT-palvelutuotannon koordinointiin tarvitaan laajaa ja syvällistä, moniammatillista erityisosaamista. Tällaisten erityisosaamisten hankkiminen, järjestäminen, ylläpitäminen ja kehittäminen organisaatiokohtaisesti tulee jatkuvasti haasteellisemmaksi IT:n nopean kehityksen ja eriytymisen seurauksena. Yhteen toimivien tietojärjestelmä- ja muiden IT-palveluhankintojen läpivienti edellyttää samalla entistä vahvempia tilaajaorganisaatioita tai niiden yhteenliittymiä.

OYS-ERVA alueen SOTE tietohallintoyhteistyön ja sen hallinnan kehittämisen tavoitteiksi muodostuivat siten:

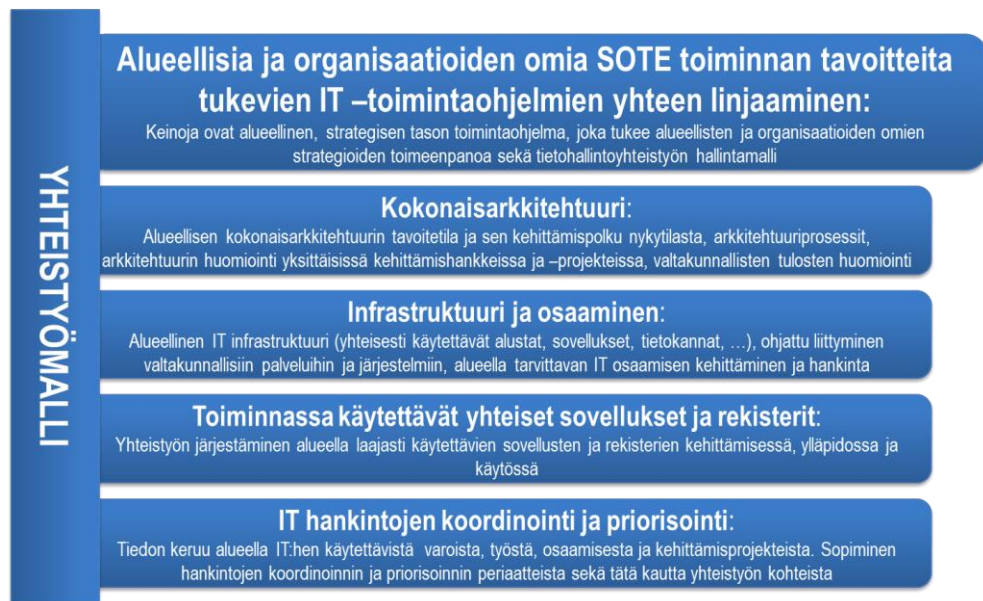
- Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tasavertaisen saatavuuden turvaaminen kaikkialla OYS-ERVA alueella
- Parempien edellytysten luominen sosiaali- ja terveydenhuollon potilas/asiakasrekisterien ja muiden tietojen yhteen toimivuudelle ja siirrettävyydelle
- Valtakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon IT-palveluiden käyttöönoton tehostaminen OYS-ERVA alueella ja parempien edellytysten luominen valtakunnalliseen ja ERVA alueiden väliseen tietohallintoyhteistyöhön ja IT-palveluiden kehittämiseen osallistumiselle
- Syvällisten, moniammatillisten IT-erityisosaamisten saatavuuden turvaaminen koko OYS-ERVA alueella
- OYS-ERVA alueen sosiaali- ja terveydenhuollon IT-resurssien, -osaamisten ja -osaajien tehokas käyttö SOTE palveluiden kehittämiseen ja tuottamiseen
- Sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurien luominen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan ja siinä käytettävän IT:n kehittämiseksi OYS-ERVA alueella.
- Päällekkäisten ja/tai huonosti yhteen toimivien sosiaali- ja terveydenhuollon IT-ratkaisujen ja -palveluiden kehittämisen rajoittaminen OYS-ERVA alueella.
- Edellytysten luominen mahdollisimman edullisten sosiaali- ja terveydenhuollon IT – hankintojen toteuttamiseksi ja IT-toimittajien hallitsemiseksi paremmin.

2.3 Sote-tietohallinnon yhteistyömallin suunnittelun periaatteet

OYS-ERVA alueen sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon yhteistyömallin suunnittelun peruseriaate on se, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta järjestämisvastuussa oleva organisaatio vastaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan liittyvän tietohallinnon järjestämisestä yhteistyössä alueellisten sosiaali- ja terveydenhuollon ja tietohallintotoimijoiden kanssa. Nykytilassa tällaista OYS-ERVA alueen koko SOTE toiminnan järjestämisestä – ja siten myös tietohallinnon ja sen yhteistyön järjestämisestä – vastaavaa, pysyvästi organisoitua toimijaa tai tahoa ei ole. Nykytilassa lakeihin perustuva järjestämisvastuu on OYS:lla, sairaanhoitopiireillä, SOTE- kuntayhtymillä ja/tai kunnilla.

Kokonaisuudessaan OYS-ERVA alueen SOTE tietohallinnon yhteistyömallin suunnittelu- periaatteet ovat:

- OYS-ERVA alueen sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta järjestämisvastuussa oleva organisaatio vastaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan liittyvän tietohallinnon ja sen yhteistyön järjestämisestä.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintoyhteistyön tulee OYS-ERVA alueella koskea laajasti tarkastellun IT:n hyödyntämistä ja keskeisiä tietohallintotehtäviä. Alla oleva kuva esittää yhteistyömallin kohdealueen: IT-strategia, arkkitehtuuri, infrastruktuuri, IT-palvelut ja IT-palveluiden hankinta.
- Vaikka IT:tä hyödynnetään OYS-ERVA alueella lähes kaikissa sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnoissa, IT:n rooli ja merkitys sekä tarvittavat SOTE toiminnan ja IT:n osaamisen yhdistelmät ovat kuitenkin erilaisia toimintojen välillä. Siksi tietohallintoyhteistyön keskeisten osa-alueiden ja niihin sisältyvien yksittäisten tietohallintotehtävien – esimerkkeinä arkkitehtuurikuvausten laatiminen tai SOTE toiminnassa käytettävien sovellusten tuotanto – yhteistyö sekä yhteistyön toteuttamisen roolit ja vastuut (=hallintamalli) on tarkoituksenmukaista järjestää eri tavoin.
- OYS-ERVA alueen SOTE tietohallinnon yhteistyömallin tulee olla käyttöönotettavissa vaiheittain nykytilasta alkaen.
- OYS-ERVA alueen SOTE tietohallinnon yhteistyömallin tulee olla ”organisaatiora- kenne-riippumaton” ja mukautettavissa SOTE -palveluiden järjestämis- ja tuot- tamisratkaisuisissa tapahtuviin muutoksiin.

Tietohallintoyhteistyön kohdealue ja sen keskeiset osat

Tietohallintoyhteistyön kohdealueen määrittelyssä ja kolmessa ensimmäisessä suunnitteluperiaatteessa on huomioitu SOTE palveluiden kehittämisen lähtötilanne, linjaukset ja tarpeet sekä hyvän tietohallintatavan (IT governance) ja kokonaisarkkitehtuurin parhaat käytännöt. Kaksi viimeistä periaatetta perustuvat lähtötilanteen, SOTE toiminnan rakenteita koskevan muutostyön sekä tietohallinnon yhteistyön lisäämis- ja tiivistämistarpeen huomioimiseen.

Hyvä tietohallintatapa ja kokonaisarkkitehtuuri perustuvat ajatukseen siitä, että IT:n käyttö ja tietohallinto ovat osa SOTE palveluiden toteuttamista muiden tekniikoiden käytön ja muiden toimintojen tapaan. Kun IT:n hallinta ajatellaan toiminnan hallinnan osaksi, vastuu IT:n käytöstä ja tietohallinnosta on SOTE toiminnan hallinnasta vastaavalla taholla. Tämän toteuttamiseksi IT-palveluiden kehittäminen ja tuottaminen, IT:n käytön aiheuttama riskien hallinta ja IT:llä käsitellyt tiedot sekä tietohallintotehtävät linjataan yhteen SOTE toiminnan kanssa. Jos SOTE toiminta toteutetaan toimintokohtaisesti ja/tai paikallisesti ilman toiminnot ja/tai paikallisuuden ylittävää ulottuvuutta - esimerkiksi ilman asiakas- ja potilastietojen yhteen toimivuuden ja siirtämisen huomiointia - myös IT -palvelut, tiedot ja tietohallintokäytännöt ovat toimintokohtaisia ja/tai paikallisia. Tällöin erot toimintokohtaisesti ja/tai paikallisesti luoduissa IT-palveluissa, tietorakenteissa ja tietosisällöissä vaikeuttavat tai jopa estävät sovellusten yhteiskäytön ja sähköisen tiedonsiirron toimintojen ja organisaatioiden välillä - silloinkin, kun ne käyttävät samoja sovelluksia.

Hyvään tietohallintatapaan sisältyy myös ajatus siitä, että SOTE toiminnan ylimmän johdon, käytännön SOTE työstä vastaavan johdon ja IT-johdon tulee keskenään sopia tietohallinnon ja IT:n käytön hallinnan ja johtamisen työnjako osana toiminnan ja IT:n yhteen linjaamista. Työnjaon sopimisen tavoitteena on varmistaa se, että IT:n käyttö ja tietohallinto tuottavat luotettavasti mitattavissa olevia hyötyjä SOTE toiminnalle.

Näitä ajatuksia sovelletaan kaikilla toiminnan tasoilla. Käytännössä ne tarkoittavat IT:n käytön ja tietohallinnon kohdealueen sopimista. Yllä oleva kuva esitti sen OYS-ERVA alueen SOTE tietohallintoyhteistyötä koskien. Lisäksi kohdealueen sisällä sovitaan kukin osa-alueisiin kuuluvien tehtävien roolit ja vastuut. Tähän käytetään nk. RACI mallia. Sen kirjaimet tulevat englanninkielien sanoista responsible, accountable, consulted ja informed: Kehittämistyössä suomenkieliset vastineet ovat olleet päätöksistä vastaava ja hallinnasta vastaava (accountable), suunnittelusta ja toteutuksesta vastaava (responsible), suunnitteluun ja toteutukseen osallistuva (consulted) sekä suunnittelusta ja/tai toteutuksessa tietoisena pidettävä (informed). SOTE päätöksentekorakenteiden vuoksi päätöksistä ja vastaava ja hallinnasta vastaava jaettiin kahdeksi rooliksi.

IT:n SOTE toimintaa tukevan ja mahdollistavan merkityksen ja sen kaikkialle ulottuvan käytön vuoksi sekä SOTE että IT ammattilaisten tulee sopia IT:n hyödyntämisen johtamisen ja varsinkin hallinnan työnjaosta, vaikka hyvä tietohallintotapa ja kokonaisarkkitehtuuri olisivat käsitteinä tuntemattomia. SOTE ammattilaisille tämä tarkoittaa vastaamista kysymyksiin: Mitä SOTE palveluita tuotetaan nyt ja tulevaisuudessa? Mihin suuntaan nykyisiä SOTE palveluita kehitetään ja mitä uusia palveluita luodaan? Mitä tietoja kussakin SOTE palvelussa tarvitaan ja mistä ne saadaan? Mihin ja millaisella toiminnallisuudella IT:tä käytetään kussakin SOTE palvelussa. Seuraavat kaksi lausetta kuvaavat IT:n hyödyntämisen johtamisen ja hallinnan merkitystä: SOTE ammattilainen saattaa päätyä työskentelemään tehtävässä, joka poikkeaa hänen koulutuksestaan. Jokainen joutuu kuitenkin käyttämään IT:tä työnsä suorittamiseksi, vähintään pohtimaan mitä tietoa työssään/vastuualueellaan tarvitsee, mistä sen saa, mitä sille tulee tehdä, mihin se pitää varastoida ja/tai miten käyttää työn suorittamiseen kehitettyjä laitteita niiden sovellukset ja muut IT-palvelut mukaan lukien.

IT-ammattilaisille tämä tarkoittaa vastaamista kysymyksiin: Mitä tukea ja mahdollisuuksia IT tarjoaa nykyisten ja tulevien SOTE palveluiden toteuttamiseen? Miten nykyisiä IT-palveluita ja mitä uusia IT-palveluita tulee kehittää SOTE palveluiden toteuttamiseksi siten, että IT-palvelut ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä, luotettavia ja edullisia? Mitä IT:hen liittyviä kustannus-, yhteensopivuus-, toteutettavuus-, riski- ja muita vaikutuksia IT-palveluiden kehittämisellä? Millaisia SOTE toiminnan laatuun, vaikuttavuuteen, kustannuksiin, tehokkuuteen liittyviä vaikutuksia IT-palveluiden kehittämisellä on?

Työnjaon sopimisen lisäksi hyvän tietohallintatavan ja kokonaisarkkitehtuurin tehtävänä on huolehtia SOTE toiminnan ja IT:n muodostaman kokonaisuuden osien sopimisesta toisiinsa. Tietohallinnon yhteistyömallin kehittäminen perustuu voimakkaaseen, tunnistettuun tarpeeseen lisätä tietohallintoyhteistyötä. Koetun tarpeen vuoksi on ollut mahdollista etsiä mallia, joka hyödyntää OYS-ERVA alueella jo toteutettua yhteistyötä, joka sopeutuu kulloisiinkin organisatorisiin rakenteisiin ja joka kehittyy kokemusten pohjalta.

2.4 Suhde järjestämissopimukseen ja suunnitelmaan sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakiin

Myös joukko lakeja säätelee tietohallintoyhteistyötä. Sairaanhoidopiireillä on lakisääteinen vastuu vastata alueensa julkisen terveydenhuollon tietojärjestelmien yhteensovittamisesta. Terveystietolain edellyttämässä järjestämissuunnitelmassa puolestaan kunnan on sovittava muiden samaan sairaanhoidopiiriin kuuluvien kuntien kanssa siitä, miten tietojärjestelmien ja potilastietorekisterien toimivuus varmistetaan ja yhteiskäyttö toteutetaan. Vastaavasti erikoissairaanhoidon järjestämissopimuksen mukaisesti tulee erityisvastuualueen sairaanhoidopiirien sopia sähköisen tiedonhallinnan kehittämisen vastuusta. Vaikka mainitut säädökset luovat hyvän pohjan tietohallintoyhteistyölle, osa SOTE toiminnasta on niiden ulkopuolella ja tietohallintoyhteistyö kuvataan yleisellä tasolla. Tämän muistion seuraavassa osassa kuvattavalla yhteisen johtamisen mallilla yhteistyön toteuttaminen systematisoidaan ja yhteistyöhön kuuluvien tehtävien työnjaoista sopiminen viedään konkreettiselle tasolle. Samalla yhteistyö myös laajennetaan tarkoituksenmukaisilta osin sosiaalihuoltoon eli SOTE toimintaan kokonaisuutena.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislakia valmistelevalle työryhmälle (27.6.2013) ja parhaillaan lausunnolla olevan lakiluonnoksen mukaan erityisvastuualueiden koordinaatiotehtävien toteuttamiseksi säädetään jatkossa erityisvastuualueen SOTE-alueiden välisellä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissopimuksella. Mikäli lakiluonnoksen mukainen ehdotus toteutuu, tulee myös tietohallintoyhteistyöstä sopia jatkossa osana tätä sopimusta. Yhteisen johtamisen mallin kehitystyön periaatteista yksi oli mallin kehittäminen sellaiseksi, että se on sovittavissa erilaisiin organisaatiorakenteisiin.

3 Suunnittelutyön tulos - yhteisen johtamisen malli

3.1 Sote-tietohallintoyhteistyö ja sen hallintamalli

Suunnittelutyön tuloksena on ehdotus tietohallintoyhteistyön hallintamalliksi. Se yhdistää yhteisen, organisoidun ohjaamisen ja organisaatioissa tapahtuvan paikallisen tekemisen kuhunkin keskeiseen tietohallintotehtävään parhaiten sopivaksi arvioidulla tavalla. Malli on nimetty **”yhteisen johtamisen malliksi”**. Se toteuttaa edellä kuvattua tietohallintoyhteistyön tarpeet, tavoitteet, suunnittelun perusperiaatteen ja muut periaatteet sekä huomioi lainsäädäntöön perustuvat puitteet. Ehdotukseen sisältyy nykytilasta puuttuvien yhteistyön valmistelu- ja ohjausrakenteiden ja toimintamallien perustaminen. Niiden tehtävänä on tunnistaa tietohallintoyhteistyön tarpeet ja kohteet, valmistella ja ehdottaa kuhunkin kohteeseen soveltuva riittävän yksityiskohtainen yhteistyömenettely siten, että menettelyt ovat keskenään yhteensopivia ja että menettelyt tukevat keskeisten tietohallintotehtävien toteutusta koko OYS-ERVA alueella. Malli sisältää myös ehdotuksen kokonaisarkkitehtuurin hallintamalliksi. Kokonaisarkkitehtuurin hallintamallin mukaan se on osa SOTE toimintojen ja niitä tukevien IT-palveluiden kehittämistä.

Hallintamallin toteuttaminen tarkoittaa seuraavia asioita – **PÄÄTÖSESITYKSET** :

1. **Alueen kunnat, sairaanhoitopiirit ja muut SOTE toimijat sopivat Oulun yliopistollisen sairaalan erityisvastuualueen tietohallintoyhteistyön organisoinnista ja koko alueen hyväksi työskentelevän tietohallintotoiminnon perustamisesta.** Tietohallintotoiminnosta käytetään tässä dokumentissa myös nimitystä kehittämiskeskus. Sen työn kohteena on valitut yhteistyökohteet jotka koskevat koko OYS-ERVA aluetta tai edellyttävät OYS-ERVA tasoista koordinaatiota. Tietohallintotoiminto koostuu strategisen tason ohjausryhmästä, alueen asiantuntijoista koottavasta IT:n operatiivisesta koordinaatioryhmästä sekä yhteistyön valmistelusta ja yhteisesti johdettujen tehtävien organisoimisesta vastaavista 2-4 IT-taustaisesta asiantuntijasta. Asiantuntijat rekrytoidaan OYS-ERVA alueelta ja heidän tehtävänsä on ohjata ja toteuttaa kulloinkin yhteistyön kohteiksi valittuja asioita.

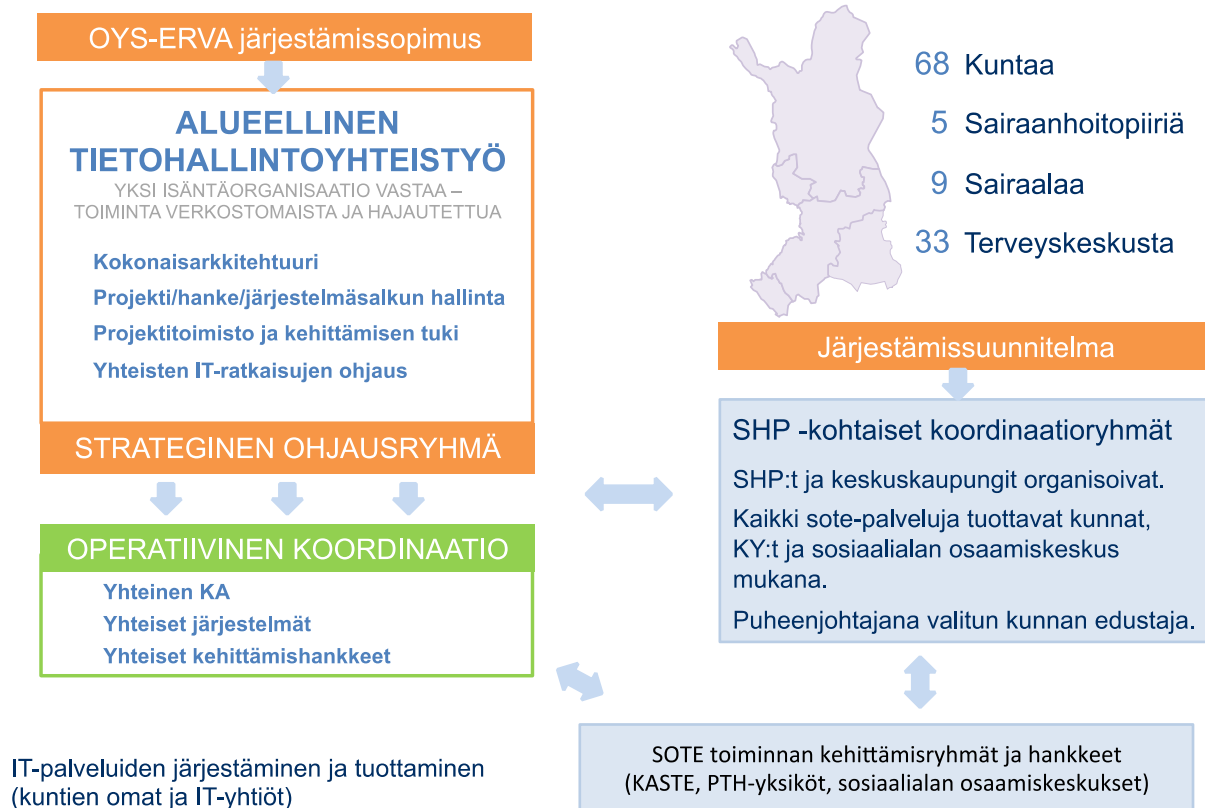
Nämä asiantuntijat ovat IT:n operatiivisen koordinaatioryhmän ydin.

IT:n strateginen ohjausryhmä perustetaan VAKAVA projektin OYS-ERVA tasoisen johtoryhmän pohjalle.. Operatiivinen koordinaatioryhmä perustetaan sairaanhoitopiirien nimeämistä toimijoista ja se valmistelee IT:n strategisen ohjausryhmän käsittelemät asiat.

2. **Operatiivisen koordinaatioryhmän valmistelevana ja IT:n strategisen ohjausryhmän päättämänä vahvistetaan yhteistyön kohteet ja tavoitteet vuosille 2014-2016.** IT:n strategisen ohjausryhmän päätökset tarkoittavat OYS-ERVA alueen organisaatioiden asiantuntijajohdon yhteisen tahtotilan sopimista IT:n käyttöä ja tietohallintoa koskien OYS-ERVA alueella. Ne viedään tarvittavien tahojen päätettäväksi alueen organisaatioissa. Ensimmäisiksi tietohallintoyhteistyön kohteiksi ehdotetaan OYS-ERVA -alueen kattavasti: (1) SOTE IT-strategian / toimintaohjelman laatimisen siten, että se sisältää SOTE -toiminnan ja tietohallinnon yhteen linjauksen sekä yhteisen johtamisen mallin toteuttamisen ja edelleen kehittämisen, (2) SOTE kokonaisarkkitehtuuryön jatkamisen VAKAVAN työtä jatkamalla, (3) hankintastrategian, toimittajahallinnan ja ERVA-tasoisien yhteisten IT-ratkaisujen kokonaisohjauksen toimintamallin luomisen sekä tähän liittyen (4) lisenssi- ja sopimushallinnan kokonaisohjauksen luomisen ja (5) vähintään yhden valtakunnallisen tai alueellisen tietojärjestelmän ja niihin liittyvien IT-ratkaisujen ERVA - yhteistyössä toteutettavan käyttöönoton suunnittelun ja käyttöönoton. Kohteissa 3-5 toteutetaan, viedään käytäntöön ja kehitetään edelleen kohteiden 1 ja 2 tarkoittamaa IT-strategiaa, tietohallintoyhteistyötä ja kokonaisarkkitehtuuria. Tämä esitys pohjautuu suunnittelutyössä luotuun 1+4 malliin. Perustettavan operatiivisen koordinaatioryhmän, sille työtä tekevien IT-taustaisten asiantuntijoiden ja IT:n strategisen ohjausryhmän tulee tarkentaa tässä luonnostellut yhteistyökohteet.
3. Sairaanhoitopiirikohtaisesti organisoidaan yhteistyössä alueen kuntien ja sairaanhoitopiirin välillä sairaanhoitopiirikohtaisen koordinaatioryhmän perustaminen siten, että, niiden toimintaan osallistuvat myös alueen perusterveydenhuollon yksiköt ja sosiaalialan osaamiskeskukset. Esitys kannustaa yhteisen johtamisen mallin periaatteiden soveltamiseen myös sairaanhoitopiiri, kuntayhtymä ja kuntatasolla.

Alla oleva kuva esittää ehdotetun yhteisen johtamisen mallin toteuttamisen sen alkuvaiheessa, vuoden 2014 alussa. Tällöin se perustuu nykyisiin organisaatioihin. Oleellista on koota yhteen parhaat IT:n käytön ja tietohallinnon osaajat sekä organisoida yhteistyö sekä OYS-ERVA tasoisesti että sairaanhoitopiirikohtaisesti mahdollisimman toimivaksi. Sairaanhoitopiirikohtaisten koordinaatioryhmien osalta on kuvattu esimerkiksi menettelystä, jonka avulla on todennäköisimmin luotavissa koko SOTE toiminnan kattava yhteistyö sairaanhoitopiiriä koskien.

TIETOHALLINTOYHTEISTYÖ – 2014 ▸

Tietohallintoyhteistyön organisointi ja hallintamalli alkuvaiheessa 2014-

3.2 Yhteisesti johdetut ja paikallisesti johdetut tietohallintotehtävät

SOTE tietohallinnon yhteistyömallin suunnittelutyössä OYS-ERVA alueen noin kaksikymmentä keskeistä sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintopalvelua jaettiin yhteisesti johdettuihin ja paikallisesti organisaatioissa toteutettaviin sekä paikallisiin organisaatioissa johdettuihin ja paikallisesti toteutettaviin tietohallintotehtäviin. Tehtävät luettelaa alla tämän jaottelun mukaisesti.

Yhteisesti johdetut ja ohjatut sekä paikallisesti organisaatioissa toteutettavat sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintotehtävät ovat:

- SOTE IT-strategia tai toimintaohjelma
- SOTE -toiminnan ja tietohallinnon yhteen linjaus: Yhteistyömalli, yhteen sovitus (osa edellistä)
- SOTE kokonaisarkkitehtuuri
- Hankintastrategian, toimittajahallinnan ja tietohallinnollisten ekosysteemien kokonaisohjaus
- Lisenssi- ja sopimushallinnan kokonaisohjaus
- Projektien ja palveluiden projektitoiminnan sekä niiden salkunhallinnan kokonaisohjaus
- Tietohallintoriskien hallinnan kokonaisohjaus: Jatkuvuus, tietoturva, tietojen eheys (ml. kyberturva)
- Tietohallinnon controlling toiminnan kokonaisohjaus: Budjetointi, veloitukset, palvelutasot
- Tietohallinnon (projektien, palveluiden) suorituksen ja vaikutusten mittaamisen kokonaisohjaus
- Tietohallinnon viestinnän kokonaisohjaus
- Tietohallinto-osaamisten kehittämisen kokonaisohjaus
- Valtakunnalliseen tietohallintotyöhön osallistuminen ja sen kokonaisohjaus: valtakunnallisten ja ERVA -alueiden välisten IT-palveluiden käyttöönoton ohjaus sekä vaikuttaminen niiden kehittämiseen ja jatkuvaan parantamiseen

Paikallisesti organisaatioissa ohjattavat ja toteutettavat sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintotehtävät ovat:

- Paikallisten SOTE palveluiden ja niihin liittyvä IT:n käytön ja tietohallintopalveluiden järjestäminen
- Yhteisesti johdetun IT:n käytön ja tietohallintotehtävien ohjattu toteutus omalla vastuualueella, kuten paikalliset hankinnat, sopimukset, lisenssit, palveluiden käyttöönotot jne.
- Sairaanhoidopiiriin, kuntayhtymän, kunnan, perusterveydenhuollon yksikön, sosiaalialan osaamiskeskuksen omat tietohallintopalvelut
- Laajasti, mutta ei kuitenkaan OYS-ERVA laajuisesti käytetyt tietohallintopalvelut – tieto-, sovellus- ja infrastruktuuripalvelut – paikallinen yhteistyö sairaanhoidopiirikohtaisen tai OYS-ERVA tasoisen koordinaation kautta on toivottavaa päällekkäisyyksien välttämiseksi ja edullisten hankintojen toteuttamiseksi
- Sairaanhoidopiiriin, kuntayhtymän, kunnan, perusterveydenhuollon yksikön, sosiaalialan osaamiskeskuksen omat rekisterit ja tietovarastot huomioiden tietojen siirron ja vaihtamisen tarpeet sekä valtakunnalliset ja OYS-ERVA tasoiset ohjeet

Jommallakummalla tavalla hoidettavat tietohallintotehtävät, joista sovitaan tapauskohtaisesti, ovat:

- Valtakunnallisten rekisterien, järjestelmien ja palveluiden käyttöönotto, käyttö ja kehittäminen
- Tietohallinnollisten palveluiden kehitys ja tuotanto
- Tiedon johtaminen: Master datan, metadatan ja viitetietojen johtaminen
- Innovaatiotoiminta: SoTe -toiminta ja sen IT
- Toimintajohdon tuki ja opastus IT asioissa
- Soveltuvuusarvioinnit, hyödyllisyysarviot, esitutkimukset
- Alueellinen infrastruktuuri, järjestelmät, palvelut

Useat viimeisen ryhmän (jommallakummalla tavalla hoidettavat) tietohallintotehtävistä ovat luonteeltaan samanlaisia kuin yhteisesti johdetut ja ohjatut tietohallintotehtävät. Edellä olleen esityksen mukaan yhden valtakunnallisen tai ERVA-alueiden välisen IT-palvelun käyttöönotto on osa yhteisen johtamisen mallin toteutusta vuosina 2014-2015. Koska koko SOTE toimintaa koskevaa tietohallinnon OYS-ERVA tasoista tietohallintoyhteistyötä ei ole ollut tämän muistion tarkoittamalla tavalla, tietohallintotehtävien ryhmittely toisella tavalla on välttämätöntä yhteistyön tarkoittaman työmäärän tasaukseksi. Tämä ryhmittely mahdollistaa sen, että yksi OYS-ERVA alueen sairaanhoitopiireistä tai sen alle organisoitu yksikkö ottaa vastatakseen koko OYS-ERVA tasoisen tietohallintotehtävän ja tarjoaa sitä palveluna alueen muille toimijoille. Mahdolliset päätökset tästä tulee tehdä edellä olevan esityksen mukaisesti perustettavassa alueellisen tietohallinnon strategisessa ohjausryhmässä IT:n operatiivisesta koordinaatio-ryhmän ehdotuksen pohjalta.

Yhteisesti johdetut/ohjatut ja paikallisesti organisaatioissa toteutettavat tietohallintotehtävät tarkoittavat sitä, että perustettava IT:n operatiivinen koordinaatio-ryhmä tukee ja koordinoi sen vastuulle kuuluvien tietohallintotehtävien toteuttamista paikallisesti toimintamalleilla, ohjeilla, koulutuksella, tietoja keräämällä ja analyoimalla IT:n strategisen ohjausryhmän hyväksymien linjausten mukaisesti. Tarvittavat linjaukset puolestaan luodaan aihekohtaisissa työryhmissä siten, että linjausten valmisteluun kootaan aiheen asiantuntijat OYS-ERVA alueelta ja mahdollisuuksien mukaan OYS-ERVA alueen ulkopuolelta, esimerkiksi valtakunnallisen ja/tai ERVA-alueiden yhteistyön osana.

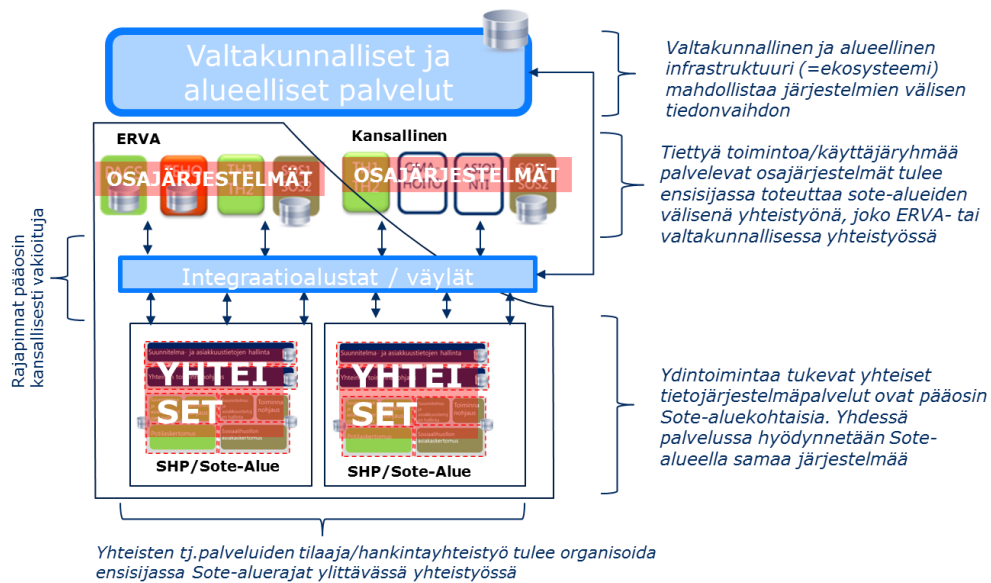
Sairaanhoitopiirien koordinaatio-ryhmien tehtävänä on koordinoida vastaavalla tavalla siihen kuuluvien kuntien, perusterveydenhuollon yksiköiden ja sosiaalihuollon osamiskeskusten tietohallintotoimintaa.

Miten yhteinen johtaminen ja ohjaus sekä paikallinen toteuttaminen toimii käytännössä? Esimerkkinä on OYS-ERVA tasoisen IT-palveluiden hankintastrategian, toimittajahallinnan ja tietohallinnollisten ekosysteemien kokonaisohjauksen toimintamallin luominen. Kokonaisohjauksellisen toimintamallin luomisesta päätetään alueellisen tietohallinnon strategisessa ohjausryhmässä.

Työtä ohjaamaan ja tukemaan nimetään yksi alueellisen tietohallinnon asiantuntijoista. Työn toteuttamiseksi kootaan työryhmä ja sille valitaan vetäjä. Työryhmä kerää tietoa IT-hankintojen toteuttamisen nykytilasta OYS-ERVA alueella, tutustuu aiheen parhaisiin käytäntöihin ja arvioi niiden sovellettavuuden OYS-ERVA alueelle, laatii tarvittavan toimintamallin ja sen käyttöönottosuunnitelman sekä ohjaa toimintamallin käyttöönottoa ja käyttöä paikallisesti mm. ohjeiden ja koulutuksen avulla. Työryhmä myös organisoii toimintamallin jatkuvan kehityksen siten, että alueellinen tietohallinto vastaa tästä. Työryhmän työn tuloksia käsitellään alueellisen tietohallinnon operatiivisessa koordinaatioryhmässä sekä mahdollisessa työryhmän johtoryhmässä. Päätöksiä edellyttävät asiat viedään alueellisen tietohallinnon strategisen ohjausryhmän päätettäväksi. OYS-ERVA alueen sairaanhoitopiirit, kuntayhtymät, kunnat, perusterveydenhuollon yksiköt ja sosiaalihuollon osaamiskeskukset osallistuvat toimintamallin kehittämiseen asiantuntijoittensa kautta ja antamalla palautetta työryhmälle. He myös vastaavat toimintamallin käyttöönotosta ja soveltamisesta omalla vastuualueellaan sekä kokemusten raportoinnista alueelliselle tietohallinnolle.

3.3 Kokonaisarkkitehtuurin hallinta yhteisen johtamisen mallin osana

Edellä olevan perusteella kokonaisarkkitehtuuri kuuluu yhteisesti johdettaviin ja ohjattaviin sekä paikallisesti organisaatioissa toteutettaviin sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallintotehtäviin. VAKAVA-projektissa tehtävän ERVA-alueen kokonaisarkkitehtuurityön jatkaminen on yksi vuosille 2014-2015 ehdotetuista OYS-ERVA tasoisen tietohallintoyhteistyön kohteista. Suunnittelutyössä kokonaisarkkitehtuurin hallintaa on käsitelty useasta eri näkökulmasta mm. siihen liittyvien erityiskysymysten vuoksi. Kokonaisarkkitehtuurin hallinnan päätavoitteena on varmistaa valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista ratkaisuista koostuvan tietojärjestelmäkokonaisuuden kehittäminen alueella sovittujen palvelutoimintaa ja IT-ratkaisuja koskevien tavoitteiden mukaisesti ja varmistaa eri tasoille toteutettavien ratkaisujen yhteentoimivuus.

Kansallisessa VAKAVA-projektissa laadittu kuvaus asiakas- ja potilastietojärjestelmien ja tiedonjaon palveluiden suositeltavasta toteutustasosta

Vaikka tässä raportissa kuvatussa yhteistyömallissa käsitellään ensisijassa sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvän tietohallintoyhteistyön toteuttamista, tulee kokonaisarkkitehtuurin hallinnassa huomioida myös kuntien ja kuntayhtymien muiden toimialojen tarpeet ja näihin liittyvät yhteisten toimialariippumattomien ratkaisujen mahdollisuudet. Toimialariippumattomien IT palveluiden osalta kokonaisarkkitehtuuria on mahdollista hallita kunnan kokonaisarkkitehtuurin osana ja SOTE IT palveluiden osalta SOTE toiminnan ja sen kokonaisarkkitehtuurin osana.

Kokonaisarkkitehtuurin hallinta on tarkoituksenmukaista organisoida osana tässä raportissa kuvattua yhteistyömallia ja siihen liittyvää hallintarakennetta. Tämä liittyy kokonaisarkkitehtuurityön osaksi SOTE palveluiden ja tietojärjestelmien yhteistä kehittämistä. Tällä menettelyllä kyetään myös järjestämään se, että kokonaisarkkitehtuuri huomioidaan kaikissa merkittävissä yhteisissä tai organisaatiokohtaisissa hankkeissa ja tietohallintotehtävissä.

Yhteisesti johdettuja ja ohjattuja sekä paikallisesti organisaatioissa toteutettavia sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuuritehtäviä ovat:

- Kokonaisarkkitehtuurin nykytilan ja tavoitearkkitehtuurin kuvaaminen OYS-ERVA alueelle hyödyntämällä valtakunnallista yhteistyötä
- Menettelyjen luominen kokonaisarkkitehtuurityön huomioimiselle alueellisissa hankkeissa ja projekteissa ja merkittävimmissä paikallisissa hankkeissa, esimerkiksi arkkitehtuuria koskeva lausunto / suositus
- Kokonaisarkkitehtuurityön periaatteiden, organisoinnin ja hallinnan kokonaisohjaus: toimenpideohjelma, roolit ja vastuut, hallintamenettelyt ja –prosessit, tavoitteet ja mittarit, työjärjestys ja vuosikello

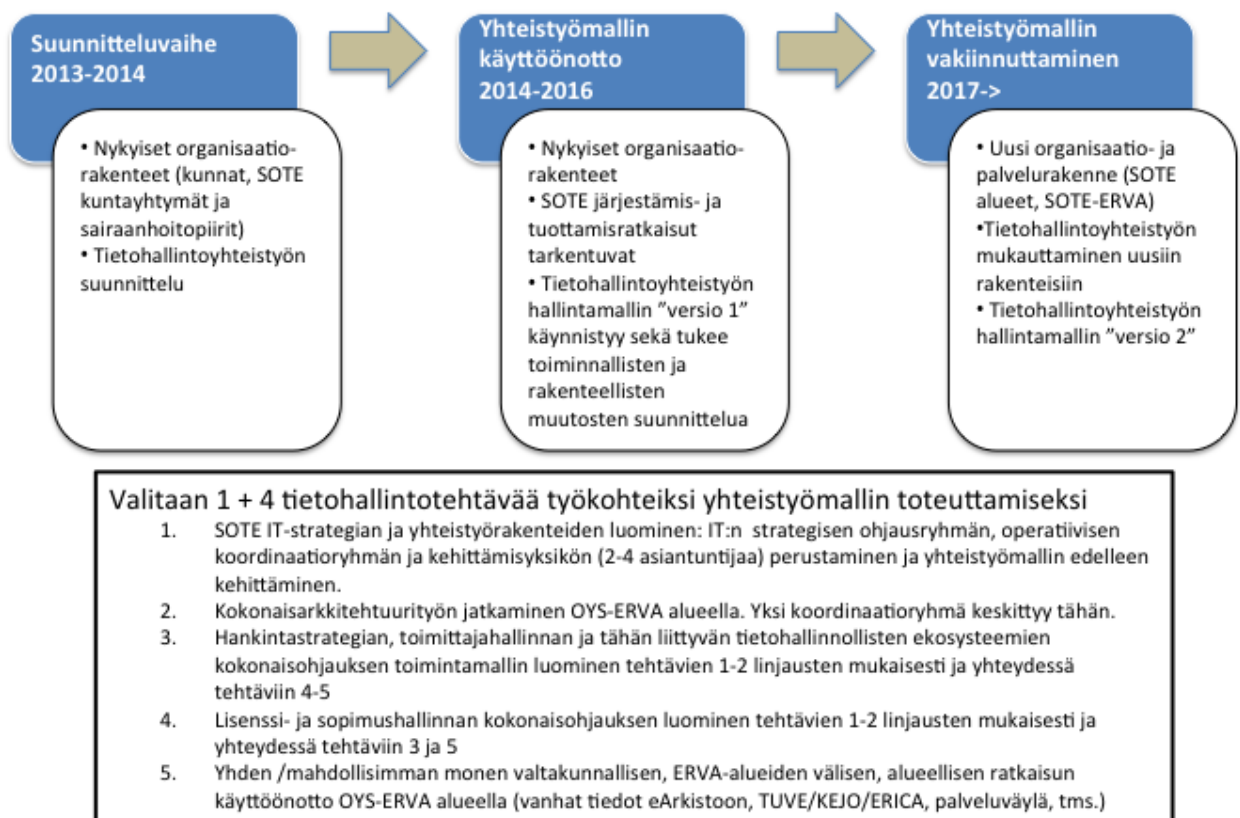
- SOTE toiminnan johtamisen ja kokonaisarkkitehtuurityön yhteen linjaaminen sekä tähän liittyvä kokonaisohjaus
- Paikallisen kokonaisarkkitehtuurityön ohjaaminen, kouluttaminen ja tukeminen

Erityisvastuualueen kokonaisarkkitehtuurin hallintaan liittyvät keskeiset vastuut jakautuvat tietohallintoyhteistyön hallintarakenteessa seuraavasti

Toimija	Vastuut
Strateginen ohjausryhmä (ERVA-taso)	• Hyväksyy kehittämistä ohjaavat arkkitehtuuriperiaatteet ja alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tavoitetilan ja siihen liittyvät merkittävät muutokset • Vastaa SOTE toiminnan johtamisen ja kokonaisarkkitehtuurityön yhteen linjaamisesta erityisvastuualueen päätöksiä koskien
Operatiivinen koordinaatioryhmä (ERVA-taso)	• Kokonaisarkkitehtuurityötä ohjaavien periaatteiden laatimiseen, KA-työn organisointiin ja hallintaan liittyvä kokonaiskoordinaatio ja merkittävien päätösten valmistelu • Kokonaisarkkitehtuurin nykytilan ja tavoitetilan kuvausten ylläpito ja hankkeissa/projekteissa tehtävän kokonaisarkkitehtuurin suunnittelutyön koordinointi • Katselmoi ja arvioi merkittävien hankkeiden ja kehittämistoimenpiteiden vastaavuutta sovittuun ja hyväksyttyyn tavoitetilaan nähden • Paikallisen kokonaisarkkitehtuurityön ohjaaminen, kouluttaminen ja tukeminen

3.4 Tietohallintoyhteistyön hallintamallin käyttöönoton vaiheet

Alla oleva kuva esittää SOTE tietohallintoyhteistyön hallintamallin, yhteisen johtamisen mallin, käyttöönoton vaiheet. Kuvan vaiheet on esitetty karkealla tasolla ja ne perustuvat suunnittelun aikana käytössä olleeseen parhaaseen tietoon. SOTE palveluiden ja palvelurakenteiden valtakunnallisen ja alueellisen kehittämistyön todellinen eteneminen vaikuttaa lopulliseen toteutumisen. Myös Yhteisen johtamisen mallin toteuttamisesta saadut kokemukset vaikuttavat ja niiden tulee vaikuttaa tietohallinnon yhteistyömallin kehittämiseen. SOTE toiminnan ja sen tietohallinnollisen yhteistyön tarpeen tiedostaminen sekä niillä saavutettavat hyödyt ovat voimakkaita kannustimia.

Yhteistyömallin vaihteellinen käyttöönotto

3.5 Yhteistyömallin toteuttaminen muodostettavassa uudessa organisaatio- ja palvelurakenteessa

Lausuntokierroksella olevan Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain valmisteluryhmän loppuraportin (STM 2013/45) mukaan muodostettava sosiaali- ja terveydenhuollon eritysvastuualue (Sote-Erva) vastaisi sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan alueellisesta yhteensovittamisesta. Lisäksi se vastaisi siitä, että alueen kunnat ja sosiaali- ja terveysalueet sopivat alueellisen kokonaisarkkitehtuurin tavoitetilasta ja sen toimeenpanosta hyödyntämällä sosiaali- ja terveysalueiden välistä yhteistyötä kuten yhteishankintoja ja keskitettyä ylläpitoa. Tässä raportissa esiteltiin tietohallintoyhteistyön toimintamalliin ja vastuisiin ehdotettu muutos vaikuttaisi ainoastaan siltä osin, että erityisvastuualueen strategisen ohjausryhmän muodostaminen ja vastuu ERVA-tasoisesta tietohallintoiminnan organisointiin liittyvästä sopimisesta siirtyisi jatkossa SOTE-ERVAn vastuulle.